

Editorial

I egen sak

JAKOB BILLMAYER

Redaktör, Malmö universitet

ANNA JOBÉR

Redaktör, Malmö universitet

Efter drygt ett år som redaktörer för tidskriften står vi nu inför en sedan länge förberedd förändring: tidskriftens ägarskap övergår från SWERA till Malmö universitet. Det är ett viktigt steg för tidskriftens långsiktiga förankring och utveckling, men också ett tillfälle att reflektera över det arbete som gjorts under det gångna året och över några av de frågor som blivit allt svårare att undvika.

Att få arbeta med tidskriften från ett redaktionellt perspektiv har varit både givande, lärorik och emellanåt skrämmande. Det är en makt som tidskriftsredaktörer har över sina kollegor. I första hand har arbetet gett oss en ny infallsvinkel i hur vetenskapliga arbeten formas, bedöms, förbättras, fördröjs och ibland behöver stoppas. Vi har huvudsakligen fått arbeta med bidrag av god kvalitet och antalet bidrag som vi redan i ett första redaktionellt skede behövde refusera var mindre än vi kanske hade väntat oss. Som en liten redaktion, där arbetet än så länge sker inom ramen för egen kompetensutvecklings- och fritid, har vi medvetet försökt att låta så många bidrag som möjligt gå vidare till granskning. Det har varit ett sätt att minska risken för att intressanta bidrag avvisas på grund av våra egna begränsade, perspektiv eller tidsmässiga möjligheter.

Samtidigt är det just denna del av arbetet som har skapat flest dilemman. Det är svårt att avgöra ett forskningsbidrags betydelse. Det är också svårt att hitta granskare som både är insatta i det aktuella temat, formellt kompetenta, intresserade och har tid att tacka ja att genomföra uppdraget inom rimlig tid. Det är inte ett problem som bör förstås som uttryck för bristande vilja eller ansvar hos enskilda forskare. Snarare ser vi det som ett tecken på ett mer grundläggande problem: en hög arbetsbelastning och en forskningskultur där allt fler förväntas skriva, granska, bedöma och administrera allt mer. Förfrågningar från ett system är lätta att tacka nej till, men även personlig kontakt och kollegial kännedom räcker ofta inte. Konsekvensen blir att granskningsprocesserna drar ut på tiden. En ytterligare utmaning är forskningsfält som är så små att det är svårt att hitta granskare som inte redan har en koppling till författarna och kan identifiera dem omedelbart. Den dubbelanonyma processen blir då i praktiken omöjligt att upprätthålla.

Vi har längre erfarenhet av vetenskaplig publicering som författare än som redaktörer. Det är dessa erfarenheter, inte minst de negativa, som därför påverkar våra val som redaktörer. Det finns antagligen ingen forskare eller forskarstuderande som inte någon gång har fått tillbaka ett redaktionellt avslag eller en granskning som tycks bygga på en alltför hastig läsning, på bristande förståelse för textens innehåll, på otillräckliga språk-

Detta verk är en öppet tillgänglig artikel publicerad under licensen [Creative Commons Erkännande-](#)

[IngaBearbetningar 4.0](#)

© 2026 [Jakob Billmayer & Anna Jobér] ISSN: 1401-6788

DOI: 10.63843/pfs.v31i1.66060

kunskaper, eller på en ovilja att läsa texten på dess egna villkor; att det lämnar en frustrerande känsla av att granskaren eller redaktören inte verkade vara vid sina sinnens fulla bruk vid tillfället. Nu lever vi i en tid där det dessutom tillkommer en osäkerhet om att granskningarna kan vara maskinellt genererade. Den dubbelblinda processen innebär att sådana intryck är svåra att belägga. När kommunikationen är enkelriktad, anonym och ofta avslutad i samma stund som beslutet meddelas, finns få möjligheter att reda ut missförstånd, pröva invändningar eller utveckla en mer produktiv dialog. Just därför blir den slutna och asynkrona granskningsprocessen problematisk, i vilken vi som akademiker både är offer och förövare. När vi nu sammanfattar det första året och blickar framåt kan vi konstatera att vår önskan är att vi vill så långt som möjligt undvika att våra författare utsätts för liknande upplevelser eller blir stående kvar med problematiska intryck. Vi vill att mötet med PFS ska innebära och möjliggöra en akademisk dialog värd namnet. Frågan är hur vi kan ta oss ur denna ordning.

Peer review är inte en naturgiven ordning, utan resultatet av en historisk utveckling. I stort sett har forskningsresultat kommunicerats i samma form sedan Charles Darwin, alla tekniska och samhällsliga utvecklingar till trots (Weinberger, 2014). Det som en gång var nödvändigt på grund av tekniska ramar – i form av tryckta tidskrifter med begränsat utrymme, en tydlig åtskillnad mellan manus, granskning och publicerad text, och en emellanåt stor distans mellan författare, granskare och kommande läsare – gäller inte längre. Ordbehandlare gör det möjligt att redan första utkastet är i ”tryckfärdigt skick” och internetplattformar skulle möjliggöra ett omedelbart tillgängliggörande av texten för (nästan) hela världen samt kollektiv granskning av densamma. Det innebär dock också att sådan granskning inte utan vidare kan ske anonymt, för att förhindra eventuellt missbruk.

Det är mot denna bakgrund vi under hösten kommer att börja utveckla tidskriftens granskningsprocess. I ett första steg kommer vi att be författare att ange förslag på möjliga granskare. Det innebär inte att författarna själva väljer sina granskare, men det kan hjälpa redaktionen att identifiera personer som är relevanta, kunniga och intresserade av bidragets ämne. I nästa steg vill vi undersöka möjligheten att öppna peer review-processen, så att granskning kan ske dialogiskt. På längre sikt är ambitionen att närma oss en modell inspirerad av *F1000*¹, där bidrag kan göras tillgängliga tidigt och där granskning, kommentarer och revideringar blir en synlig del av publiceringsprocessen.

Skälen till detta är både praktiska och principiella. En mer öppen process kan göra forskning tillgänglig snabbare och därmed användbar för fortsatt vetenskapligt arbete. Den finns skäl att tro att det kan bidra till ökad kvalitet genom att både författare och granskare blir synliga – för varandra och för läsarna. Denna öppenhet har potential att fungera disciplinerande i båda riktningar: mer noggranna och färdigt bearbetade bidrag å ena sidan, respektfulla och konstruktiva granskningar å andra sidan. Eventuella missförstånd kan redas ut, istället för att leda till omotiverade beslut.

I vårt arbete med att förändra tidskriften kommer en kritisk öppen granskning, reflektion och utvärderingar vara avgörande. Avgörande är också våra fortsatta dialoger med

¹https://en.wikipedia.org/wiki/F1000_publisher

Kungliga biblioteket och Publicera samt Malmö Universitets egna bibliotekarier som nyfiket och påläst hjälper oss i att förstå publiceringslandskap men också utmanar oss i konstruktiva dialoger. Vi vill också öppna upp för dialog med andra tidskrifters redaktioner, organisationer som SWERA och Vetenskaprådet, men också framtidens forskare, nämligen forskarstudenter.

Vår slutsats är inte att peer review som princip är felaktig eller bör överges, utan att den med dagens tekniska och samhälleliga möjligheter inte längre är outhärlig. Den kommande förändringen är därför inte tänkt som ett tillfälligt experiment, utan som en strategisk nyinriktning för tidskriften som kan fungera som förebild för andra. Vi bör och kan inte fortsätta på samma sätt vi gjort sedan arternas uppkomst, det är dags för evolution.

REFERENSER

Weinberger, D. (2014). *Too Big to Know: Rethinking Knowledge Now that the Facts aren't the Facts, Experts are Everywhere, and the Smartest Person in the Room is the Room*. Basic Books.